

Міжнародні принципи та стандарти правосуддя

Вячеслав КУЗЬМУК, керуючий партнер ЮФ «Юридичний радник»

При реформуванні судової гілки влади у нашій країні необхідно враховувати міжнародні стандарти правосуддя, вимоги суспільства, а також існуючі найбільш якісні моделі правосуддя, які довели свою ефективність та працездатність. Насамперед хочу зосередити увагу читачів та громадськості на тих принципах та стандартах здійснення правосуддя, що опираються на міжнародний досвід та виражені у наступних міжнародно-правових документах:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);

3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;

4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поведінки з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 р.;

5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;

7. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;

8. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);

9. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);

10. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.

Ці міжнародні акти містять численні норми, що визначають роль суддів при вчиненні правосуддя. Це цілком закономірно, оскільки саме правосуддя є найважливішою гарантією захисту принципів верховенства права та прав і свобод людини. У даному

контексті зосередимося на основних принципах та правилах їх використання, визначених у Бангалорських принципах поведінки суддів.

1. Незалежність суддів

Незалежність і неупередженість судової системи є важливими умовами для захисту прав людини та демократії. Незалежність судових органів є передумовою забезпечення правопорядку і основною гарантією справедливого вирішення справи в суді. Отже, суддя має відстоювати і втілювати в життя принцип незалежності судових органів у його індивідуальному та інституційному аспектах. Для цього суддя повинен:

- здійснювати свою судову функцію незалежно, виходячи виключно з оцінки фактів відповідно до свідомого розуміння права, незалежно від будь-якого стороннього впливу, спонукань, тиску, погроз або втручання, прямого чи непрямого, здійснюваного з будь-якого боку і такого, що переслідує будь-які цілі;
- дотримуватися незалежної позиції відносно суспільства загалом і

ється не лише у змісті винесених рішень, але і у всіх процесуальних діях, які супроводжують його прийняття. Щоб забезпечувати дотримання цього принципу, суддя має:

- бути вільним від будь-яких переваг, переконань чи упередженості при виконанні своїх обов'язків;
- своєю поведінкою в ході засідання суду і поза стінами суду сприяти підтримці та зростанню довіри суспільства, представників юридичної професії та сторін судового процесу до об'єктивності судді та судових органів;
- за можливості обмежувати себе у здійсненні дій, які можуть послужити підставою для позбавлення його права брати участь у судових засіданнях та виносити рішення по судових справах;
- утримуватися від будь-яких коментарів, які могли б, виходячи з розумної оцінки ситуації, будь-яким чином вплинути на результат справи або поставити під сумнів справедливе здійснення процесу перед розглядом справи, про яку наперед відомо, що вона відбудеться, або це тільки передбачається;

суддею своїх обов'язків. Це передбачає, що суддя повинен:

- демонструвати поведінку, бездоганну навіть на погляд стороннього спостерігача;
- дотримуватися образу дій і поведінки, які підтримуватимуть упевненість суспільства у чесності та неупередженості судових органів.

4. Дотримання етичних норм

Дотримання етичних норм, демонстрація дотримання етичних норм є невід'ємною частиною діяльності судді. Відтак, суддя повинен:

- дотримуватися етичних норм, не допускаючи проявів некоректної поведінки при здійсненні будь-яких дій, пов'язаних з його посадою. Постійна увага з боку громадськості накладає на суддю обов'язок прийняти на себе ряд обмежень, і незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обмеження могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно і охоче. Зокрема, поведінка судді має відповідати високому статусу його посади;
- уникати ситуацій, які могли б викликати обґрунтовані підозри чи створити видимість наявності у судді будь-яких переваг або упередженого ставлення, у своїх особистих взаєминах з адвокатами, які мають постійну практику в суді, де розглядає справи даний суддя;
- не брати участі у розгляді справи, якщо хто-небудь з членів його сім'ї виступає як представник якоїсь із сторін або у іншій формі має відношення до справи;
- не надавати відомості про місце свого проживання адвокатам для прийому клієнтів або зустрічей з колегами;
- не дозволяти членам своєї родини, соціальним та іншим взаєминам неналежним чином впливати на його дії, пов'язані зі здійсненням функцій судді, а також на прийняття ним судових рішень;
- не використовувати та не дозволяти використовувати авторитет власної посади для досягнення інтересів особистих, членів його сім'ї чи будь-яких інших осіб;
- ніколи не діяти та не дозволяти іншим особам діяти таким чином, щоб можна було зробити висновок, що хтось чинить неналежний вплив на здійснення суддею його повноважень;
- не використовувати та не розкривати конфіденційну інформацію, що стала йому відома у силу його посадового становища, у будь-яких цілях, не пов'язаних з виконанням обов'язків судді;
- не займатися юридичною практикою у період перебування на посаді судді;

Забезпечення рівного ставлення до всіх сторін судового засідання має першочергове значення для належного виконання суддею своїх обов'язків

конкретних сторін судової справи, по якій слід винести рішення;

- не лише виключати будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, чи вплив з боку виконавчої та законодавчої гілок влади, а й робити це так, щоб це було очевидно навіть сторонньому спостерігачеві;
- діяти незалежно від думки колег по складу суду у випадках, коли рішення по справі має бути прийняте;
- відстоювати і підтримувати гарантії виконання суддями своїх обов'язків з метою збереження та підвищення незалежності суддів;
- проявляти і заохочувати високі стандарти поведінки з метою зміцнення суспільної довіри до судових органів, що має першочергове значення для підтримки незалежності судових органів.

2. Об'єктивність

Об'єктивність судді є беззаперечною умовою належного виконання ним своїх обов'язків. Вона виявля-

- утримуватися від публічних чи інших коментарів, які можуть перешкодити неупередженому розгляду справи щодо будь-якої особи чи питання;
- заявити самовідвід від участі у розгляді справи у випадку, якщо для нього не є можливим винесення об'єктивного рішення по справі, або коли у стороннього спостерігача можуть виникнути сумніви у його неупередженості. Наприклад, коли: а) у судді склалося упереджене ставлення до будь-якої з сторін, або йому з особистих джерел стали відомі будь-які доказові факти, що мають відношення до даної справи; б) раніше при розгляді того ж предмету спору він виступав у якості адвоката чи притягувався у якості важливого свідка; с) він або члени його сім'ї матеріально зацікавлені у результаті справи, що розглядається.

3. Чесність і неупередженість суддів

Чесність і неупередженість є необхідними умовами належного виконання